

„Világ proletárjai, egyesüljetek!”

Dialektika

A Marx Károly Társaság időszi lapja

Alapította: Ferencz Lajos

XIV. évfolyam 5. (127.) szám

2010. szeptember-december

Györe Imre:

Várták

Még a kovácsok is otthagyták a vasat,
azon melegében, hogy csudát lássanak,
nyakukat tekerték, úgy bámultak az égbe,
mert ottan hír szerint valami csillag égne,
fényes farokkal, világosan jelölve
a helyet, hol a Megváltó jön a földre.
Rajtuk kívül még jöttek egynehányan,
például pásztorok, kívül szőrös subában,
és locska asszonyok, becsomagolva szépen,
vaját is hozták, zsenge lapulevélben.
– Ez lesz az – szóltak –, ha fény nem is világol,
mert nincsen más istálló, se közel, se távol. –
Vártak. A pásztorok botjukat ütögették,
a kovácsok hajukból rázogatták a pernyét,
szakállukból a kormot. Elmúlt egy egész óra,
hátukra száradt a bő verejték sója.
De nem gyulladt világa a keskeny ablakoknak,
és senki sem kiáltott, csak a lovak dobogtak
ott benn, s a holdfény pászmájába érve,
leszánkázott rajta egy lucerna-levélke.
– Itt állunk tehát istálló előtt,
kedves Megváltónk, de gyere mielőbb,
mivel a marhák tőgyei megdagadtak,
és nyugtalanul bögnék az elrekesztett borjak –
mondták a pásztorok. – Igen, ideje lenne,
tisztelt Megváltó, ha most már megszületne –
szóltak a kovácsok –, ha senki sem fűjtatja,
tüzes vasunkra rásül a kihűlt szén salakja. –
Vártak. Topogtak. Vártak órák hosszat.
De benn az istállóban csak egerek motoztak,
sötétség párolgott a padlás négyzetében,
s egy asszony fölkiáltott: Szül itt valaki, kérem? –
Erre se felelt senki. Viszont keletről jöve
szél szállt, és hajnali fény ült a hegytetőre.
– Nohát, hogy is hihettük – mondta az egyik pásztor –,
hogy lesz Megváltónk, épp itt, s bölcsője éppen jászol! –
Botja hegyét a földbe ledöfte egynehányszor.
Indultak a kovácsok, arcukat vakargatták,
tenyerük nem érezte az éjjel nőtt borostát.
Ahogy mentek az úton, nagyot köptek a porba,
meztelen lábszárukat számártövis súrolta,
a tűz még nem aludt ki, van még, ki fűjtat, szítja –

Kéményükön üstökösként özönlött ki a szikra.

Simor András:

Venezuelai választás a három R jegyében

Ez év szeptember 22-én este érkeztem Caracasba, hogy mint *acompañante internacional* (nemzetközi kísérő – Venezuelában ezt a titulust használják a szokványos nemzetközi megfigyelő helyett), részese legyek a szeptember 26-án sorra kerülő Nemzetgyűlési Választásoknak.

A *Poder electoral* (ismét kevés volna, ha egyszerűen „választási bizottságnak” fordítanánk az annál jóval jelentősebb szervezet nevét „választási hatalom” helyett) szakszerű ismertetői mellett a napilapokból próbáltam tájékozódni a választási esélyekről.

A VEA című lap szeptember 22-i számában azt olvasom, hogy a szeptember 26-i szavazáson a nép saját magának jelöli ki, hogy milyen útra lép, Lázár és Iskarióti Júdás között választ.

„Nem egyszerűen képviselőválasztás lesz szeptember 26-án, hanem népi választás” – fogalmaz a VEA, és arra biztatja a választókat, hogy olyan hittel vegyenek részt a választáson, amilyen hit Simón Bolívert vezette az 1824-es junini győztes csata idején, vagy Ernesto Che Guevarát a bolíviai gerillaháborúban. Egy másik szerkesztési cikk címe: „Ha győz az ellenzék...” Ez az írás arra hívja fel a figyelmet, hogy a Venezuelai Egyesült Szocialista Párttal és szövetségeseivel szembeszálló „Mesa de la Unidad” (Az Egység Asztala) elnevezésű, kis pártokból és pártfrakciókból álló választási szövetség semmiféle kormányprogramot nem tett közzé, győzelmük esetén az országot valóságos káoszba taszítanák, egyedüli céljuk Hugo Chávez Frias elnök kiiktatása az ország politikai életéből. A reváns szelleme vezeti őket.

Hatalomra kerülve, ellenőrzésük alá vonnák a venezuelai közlajipart, hogy a transznacionális cégek kezére játszva, kiszolgáltatásuk az Egyesült Államoknak, miként a Bolíviai Forradalom előtti időszak népellenes kormányai cselekedtek. ¹*No pasarán!* – ismétli meg a cikk a spanyol polgárháború híres jelszavát, és hozzáteszi: ²*No volverán!* (Nem térnek vissza!) Egy másik felhívás a Bolíviai Forradalom jelszavával zárul: ³*Patria Socialista o Muerte!* ⁴*Venceremos!* (Szocialista Haza vagy Halál! Győzni fogunk!)

A Bolíviai Forradalom korábbi, nyugalmasabb éveiben, a 2002-ben negyvennyolc óra alatt megbukott puccskísérlet és az azt követő olajszabotázs felszámolása óta, az ország közlajipari bevételeinek tetemes részét a venezuelai kormány a szegénység felszámolására, az egészségügyi rendszer kiépítésére, az oktatásügy fejlesztésére, kulturális és egyéb népjóléti intézkedésekre fordította

A Bolíviai Forradalom pártja magasra emelte a választási győzelem mércéjét, kétharmados többség elérésére, 110 képviselői hely megszerzésére törekedtek. „Így lesz igazán ízes a győzelem!” (*victoria con sabor*) – hirdette jelszavuk a választási kampány során. A mérce túl magas volt. A rendezett és átlátható számítógépes szavazás során, amely a választók ujjlenyomatát rögzítve, teljes biztonsággal megakadályozza a visszaéléseket, 98 képviselői he-

lyet szereztek az ellenzék 65 képviselői helyével szemben.

„*Victoria sin sabor*” (ízletlen győzelem) – mondtam barátainak az egyébként biztos választási győzelem másnapján.

A választás utáni helyzetet október elején Chávez elnök elemezte a megválasztott szocialista képviselők előtt tartott beszédében. Kiemelte, hogy a szeptember 26-i választásokon a 66,45%-os részvételi arány, a Bolíviai Köztársaság demokratikus rendjének bizonyítéka. A Bolíviai Alkotmány, amelyet 1999-ben fogadott el a Nemzetgyűlés 86%-os arányban, az ország demokráciáját a *participativa* (részvételi) és a *protagónica* szóval jellemezte (ez az utóbbi szó is nehezen fordítható: körülbelül annyit jelent, hogy a nép a demokrácia főszereplője) – ami lényegesen megkülönbözteti a venezuelai demokráciát a hagyományos, parlamentáris demokráciáktól.

Ha összevetjük ezt az arányt azzal a részvételi aránnyal, amely egy számunkra közeli parlamentáris demokrácia fővárosának önkormányzati választásán érvényesült (37%), akkor az utóbbit akár részt nem vételi demokráciának is nevezhetnénk.

Chávez elnök a kritika és az önkritika jelentőségére hívta fel a figyelmet a három R jelszavának jegyében (*revisar*: kritikailag ellenőrizni, *rectificar*: helyreigazítani, *relanzar*: újra támadni). A három R betűs jelszó hallatán egy pillanatra eszembe jutott a Kádár-korszak aczéli kulturális politikájának rosszlemkű három T-je (támogat, tűr, tilt): ez a politika a korszak baloldali ellenzékére, amely a szocialista irányultságot nem megváltoztatni akarta, hanem hitelessé tenni, többnyire az utolsó két T betűt alkalmazta. Irigykedve gondoltam arra, hogy ha egy mondatban kellene megfogalmaznom a különbséget a „három T” és a „három R” között, azt mondanám: az utóbbi éppen a fordítottját jelöli annak, ami Magyarországon játszódtott le. Az ellenzékét Chávez szabatos szóval ellenforradalomnak nevezte, olyan erőnek, amely a szocialista irányultság visszafordítására törekszik, az a célja, hogy az országot a kapitalista restauráció irányába vezesse. Az elnök felvetette beszédében a „ki kit győz le” kérdését, megállapítva, hogy ezzel az ellenzékkel *permanens konfliktusban* kell élni az átmeneti korszak egész időszaka alatt. Minden téren alapvető változásra, a szocialista irányultság radikalizálására van szükség a demokratikus forradalom teljes győzelmé érdekében, a töke erejének megtöréséhez, a társadalom tagjait hierarchizáló, egyenlőtlen munkamegosztás következményeinek felszámolásához. Mészáros István *A tő-*

kén túl című, végre magyarul is olvasható nagy művére hivatkozott, amely széleskörűen vizsgálja, hogyan éli túl a töke a politikai vereséget, és hogyan alakítja ki az elit-rétegek, a bürokrácia révén azt az újbuzszoáziát, amely a régivel egyesülve és a külföldi támogatók segítségével élvezve visszafordíthatja az átmeneti korszak irányát. A legfelsőbb vezetés ezért fordul minden kérdésben a nép legaktívabb osztagaihoz, hogy a szocialista kommunák és az ország életét átalakító politikai, gazdasági, oktatásügyi, egészségügyi és egyéb programok (úgynevezett „missziók”) segítségével folyamatosan mozgósítsa a néptömegeket a szocialista célok elérésére.

A venezuelai választásokat követő napok légkörét a szeptember 30-án kirobbant és kilenc óra alatt vereséget szenvedett ecuadori puccs hírei határozták meg. „El kell ismernem, hogy az ecuadori nép és hadsereg megdöntötte a mi rekordunkat” – írta Chávez elnök „*Chávez sorai*” címmel megjelenő hagyományos cikksorozatában, arra utalva, hogy 2002-ben a venezuelai ellenzék két napig ünnepel-

te győzelmét, negyvennyolc órán át kiérdemelve az Eszaki Óriás elismerő nyilatkozatait. A 21. században ez a puccskísérlet volt az *Egyesült Államok negyedik veresége Latin-Amerikában*: megbukott a venezuelai, bolíviai, ecuadori puccskísérlet, és nem sikerült a kolumbiai-venezuelai háború kirobbantásának terve sem.

Mintha a 21. század mégsem a neoliberalis kapitalizmus diadalmenete volna.

Október 4-én Venezuela békés tanévnyitóra ébredt. Az első és második elemi osztályos kisgyerekek közt a kormány több mint 500 000 számítógépet osztott szét személyi ajándékként, nem csupán iskolai használatra, mesékkal, színes programokkal, hogy az írás-olvasás teljes elsajátítása után más számítógépes programokkal kiegészítve használhassák tudásuk gyarapítására. A 27 milliós Venezuelában az elemi, középiskolai és egyetemi tanulmányokat folytató fiatalok száma együttesen 9 millió. Simón Bolívar nevelője, Simón Rodríguez, a trópusi Rousseau, elégedett volna a mai Venezuelában.

Tenner György:

Quo usque...

Quo usque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? quam diu etiam furor iste tuus nos eludet? quem ad finem sese effrenata iactabit audacia?.....(Cicero beszéde)

Ugyan meddig élsz vissza, Catilina, még a türelmünkkel? Meddig űz még eszeveszett dühöd gúnyt belőlünk? Mely határig hányja-veti magát zabolátlan vakmerőséged?.....(Havas László fordítása)

I.

Folytatódik Orbán Viktornak és vazallsainak arrogáns, gátlástalan tombolása. Amihez csak hozzáérnek, eltorzul, tönkremegy, romhalmazzá válik. Már a jogállamiság formái is megszűnőben vannak, a tartalomról nem is szólva. Megtámadták és megfélemlítették az Alkotmánybíróságot, megbénították a Költségvetési Tanácsot, az *ad hoc* képviselői indítványokkal közönséges bohózatokat adnak elő az országgyűlésben. Jogszabályt alkotnak öt évre visszamenőleges hatállyal, különadókat vetnek ki, sutba dobva az állam versenysemlegességének elvét... Elkobozzák az állampolgárok megtakarításainak egy részét. Hazudoznak, ködösítenek, valódi szándékaikat titkolják, ezekre csak egy-egy ügytelenségük nyomán derül fény. A tudatlanok bátorságával, a tévedhetetlenségükben bízó osto-

ba magabiztosságával, durván beavatkoznak az ország gazdasági, kulturális életének minden szegmensébe. Törvényi erővel kivételezgetnek, ma már létezik „lex Szász”, „lex Járai”, „lex Szapáry”, azaz tudtára adták a társadalomnak, hogy ők törvényen kívül (felül) állnak. A Fidesz propagandagépezetével züllesztették a közszolgálati médiát, pártszolgálatosaikkal töltötték fel az állami és önkormányzati apparátust. Adórendszerük gazdagítja az amúgy is jobb módúakat, sújtja a szegényeket. Inflációt gerjesztenek, szélesítik a nélkülözést, az ellátatlanságot, büntetik a nyugdíjas népet.

Mindeközben valamennyi nyilatkozatukkal, valamennyi gesztussal nyilvánvalóvá tették, hogy az ország gazdasági nehézségeinek megoldására, a strukturális feszültségek csillapítására, lemaradásaink csökkentésére vonatkozóan még a leghalványabb elképzeléseik sincsenek, az országnak és népének gondoljai-bajai kívül esnek érdeklődési körükön. Azt gondolják, hiszik, képzelik, hogy nacionalista szövegekkel, rasszista, fasiszta megnyilvánulások cinkos eltűrésével vagy éppen bátorításával, álszent frazeológiákkal, a tömeggyilkos terrorból fakadt és abba torkolló Horthy-fasizmus szégyenletes díszleteinek felhasználásával az idők végeztéig megtéveszthetik a tömegeket. Végzetesen tévednek!

II.

A Fidesz-klán minden határon túli nyomulása (választási győzelmük, a kormányzásban alkalmazott politikai gyakorlatuk, a bosszú, az indulat, a jogi és társadalmi normák semmibe vétele) beillik abba a jobbratolódási folyamatba, amely a válságról válságra bukácsoló ultramonopolista kapitalizmus állandó kísérőjelensége. A tőkés rendszer, bármilyen is a politikai berendezkedése, sohasem lehet más, mint a burzsoá kisebbség diktatúrája a többség, a dolgozó osztályok felett. Ebben a tekintetben nincsenek, és nem is lehetnek illúziók. A történelmi tapasztalatok arról is meggyőzően tanúskodnak, hogy fejlődési tendenciája szerint a burzsoá diktatúra – a tőkés rendszer ellentmondásainak válságokban és háborúkban mutatózó kiéleződése következtében – a nyílt fasiszta terror irányába mutat. A fasiszmus nem feltétlenül az egyenruhás és felfegyverzett pártzolgálatosok „nyílt terrorista diktatúrájában” nyilvánul meg: jelen van az állami politika rangjára emelt rasszizmusban, a formális polgári demokrácia normáinak sárba tiprásában, a kultúra, a tudomány, az oktatás ordas eszmékkel való megmérgezésében is. Alig van ma a világnak olyan területe, ahol a fasiszmus valamelyik változata ne jelent volna meg.

III.

A tőkés rendszer fennmaradásának feltétele, a válságok most már egymásba érő folyamatából való kilábalás egyetlen – bár csak időleges – lehetősége minden bizonnyal egy új tudományos és technikai forradalom lesz, amely a termelőeszközök hatékonyságának megsokszorozásával új fellendülést fog gerjeszteni. A kapitalizmus viszonyai között azonban fölöttébb ellentmondásos folyamat ez: egyrészt nélkülözhetetlenné teszi a magas fokú integrációkat, a nemzeteken belüli és a nemzetközi együttműködést, másrészt végletesen kielezi a konkurenciát. A *kettős* konkurenciát: a tulajdonosok között a piacok és erőforrások újrafelosztásáért, a munkások között pedig a munkahelyekért (amelyek fogyatkozásban vannak, mert a termelékenység rohamos növekedése miatt egyre újabb munkástömegek válnak „fölöslegessé”). A termelőeszközök már alkalmasak volnának a munka humanizálására, de a tőke uralma alatt csak a konkurenciát szítják az elviselhetetlenségig, felkorbácsolva az emberek egymás elleni indulatait, a fasiszmusnak kedvező legaljasabb ösztönöket. Erősödik az idegengyűlölet, a szeparatizmus, az eszement, ostoba, elvakult nacionalizmus. Ennek a tendenciának felel meg az Orbán-kormány tevékenysége, amely tudatos és mintegy

„tervszerűen” a legreakciósabb hagyományokat eleveníti fel. Ennek a politikának a szomorú és tragikus következménye, hogy megrögződik, és távlatilag helyrehozhatatlanul növekszik az ország perifériára szorulása.

IV.

A szinte már terrorisztikus elnyomás ellenére, egyre nyilvánvalóbb az általános elégedetlenség – noha valóságos hatása csak ezután fog kibontakozni. A költségvetés „vitája” során kitűnik majd, hogy a Fidesz percmemberkéi a közeli jövő terhére dárídoznak, és a pillanatnyi hatalom kéjes élvezetén kívül aligha érdeklí őket bármi is. Egyes következmények már most is látszanak: nemzetközi elszigeteltségünk már-már befejezett tény, az országnak a befektetői bizalom szempontjából való besorolása az elmúlt hetekben ismét süllyedt; zűrzavar mutatkozik a kormányzásban, a közigazgatásban. A cinizmus, a szinte „öntudatosan” vállalt gátlástalanság egyre visszataszítóbb képet mutat, amelyet a kormány kezében lévő tömegkommunikációs eszközök meg sem kísérelnek leplezni.

V.

A nép, a választópolgár csüggedten néz maga elé, tanácstalan, nem tudja, mit tegyen. Az elidegenedett politikai elitől nem kap eligazítást, de ha kapna is, hite odaveszett, eltékozolták. A mai politikai étlapon nincs választék, azt majszolja a nép fia étvágytalanul, amit kap: ízetlen, hervadt szövirágokat, romlott ideológiákat, szétszáradt, poros, fojtó jelképeket,

és nem utolsó sorban a nacionalizmus, a sovinizmus, a rasszista szegregáció mérgeit. Az egyébként csak nyomokban fel-lelhető, szétszórt, szervezetlen, magukat demokratikusnak, liberálisnak, netán balliberálisnak nevező véleményalkotók gyakorta vehemensebben bírálják egymást, mint a fennálló viszonyokat. Egy „cseppet” igazodni is igyekeznek. Egykor lelkiismeretlenül összemosnak (alig leplezve a történelmi valóság meghamisítására való hajlamukat) olyan egymásnak homlokegyenest ellentmondó fogalmakat, mint a fasiszmus és a kommunizmus, avagy egymással rokon fogalomként határozzák meg az antifasiszmust és az antikommunizmust.

VI.

Orbán Viktor tévedhetetlen akkor, amikor a lehetséges gazdasági, politikai megoldások közül a lehetséges legrosszabbat választja. Gátlástalansága, cinizmusa, tudást, gondolkodást, töprengést nélkülöző alaptalan magabiztossága, indulataira, bosszúvágyára épülő cselekvési kényszere, a csúfos bukás valamennyi előfeltételét magában hordja. Ezt szemlátomást kezdik már (úgy tűnik, még magának a Vezérnek a holdudvarában is) egyre többen felismerni. De távolról sem elegendő, a dermedt csönd, a fásult beletörődés, a gyávaság, a saját kicsi világunkba való önző bezárkózás – ezek mind Orbán szövetségesei, ezzel számol, másra nem számíthat.

Gondoljátok meg, barátaim!

Egy címszó a Magyar Katolikus Lexikonból

Nemzeti Összefogás Kormánya, *Szálasi-kormány*, *nyilas kormány*, 1944. okt. 16.-1945. márc. 28.: a háborúból való kiugrási nyilatkozat napján végrehajtott nyilas államesíny után alakított nácibará, koalíciós kormány. - Tagjai: *Szálasi* Ferenc min-eln., ideiglenesen 1945. III. 7-28: vallás- és közokt. min. is; *Beregfy* (Berger) Károly (1888-1946) vezérezr., honvédelmi min. és vezérkari főnök; *Budinszky* László (1895-1946) ügyvéd, igazságügymin.; *Hellebronth* (Krantz) Vilmos (1895-1971) vezérőrnagy, tárca nélküli min., a termelés folyamatos vezetésével megbízva; *Jurcsek* Béla (1893-1945) mezőgazda, közellátásügyi min.; *Kassai-Schalmayer* Ferenc (1903-46) nyomdász, tárca nélküli nemzetvédelmi és propagandamin.; *Kemény* Gábor báró. (1910-46) hírlapíró, külügymin.; *Kovarcz* Emil (1899-1946) őrnagy, tárca nélküli min. a nemzet totális mozgósítására és harcra állítására; *Pálffy* Fidél

gróf (1895-1946) földbirtokos, földművelésügyi min.; *Rajniss* Ferenc (1893-1946) lapszerk., 1945. III. 7: lemondásáig vallás- és közokt. min.; *Reményi-Schneller* Lajos (1892-1946) banktisztviselő, pénzügymin.; *Szakvály* Emil (1896-1950?) gépészmérnök, iparügyi min.; *Szász* Lajos (1888-1946) jogász, kereskedelem- és közlekedésügyi min.; *Szóllósi* (Naszluhác) Jenő (1893-1946) gyógyszerész, tárca nélküli min., mint min-elnök.; *Vajna* Gábor (1891-1946) ezr., belügymin. A kormány 1945. III. 29: Németországba menekült. Az amerikaiak (az Ausztriában öngyilkos Jurcsek Béla kivételével) hazaszállították őket. A Népbíróság 1946: a kormányzótanács és a ~ tagjait (az életfogytiglani kényszer munkára ítélt Hellebronth [Krantz] Vilmos és Szakvály Emil) kivételével, halálra ítélte és főlakasztatta.

Már ott volt a hurok Károlyi nyakán

Ezzel a címmel számol be az „Index” internetes hírportálon Tóth-Szenesi Attila a Károlyi-szobornál tartott, november 16-i Jobbikos tüntetésről.

„A tüntetés előtt kipát tettek a szobor fejére, Novák Előd jobbikos képviselő pedig táblát akasztott a nyakába: „Én felelek Trianonért”. A kipát és a táblát egy civilruhás rendőr – testi épségét kockáztatva – levette a szoborról, nem kis felzúdulást keltve. (Nem értettük, miért nem a rendőrház rendőrök tették mindezt, akik néhány méterre álltak az esettől.) Zagyva György Gyula, szintén országgyűlési képviselő, tárgyalta vele az incidens után. A rendőr a műemlékvédelmi törvényre hivatkozott, mint mondta, ha nem intézkedik, törvényt sért.

Bátorsága végül hiábavalónak bizonyult, a kipa a tüntetésen végig ott volt a szobor fején, a tábla meg a nyakában.”

„Azt hittük, hogy nyolc év után minőségileg más lesz a Fidesz kormányzása” – Gaudi-Nagy Tamás volt az első felszólaló, aki különben azoknak a fiataloknak volt az ügyvédje, akik hat éve vörös festékkel leöntötték a Károlyi-szobrot. Döbbenetét fejezte ki az alkotmány-előkészítő bizottság keddi döntései miatt. „Ha Deák, Kossuth, Werbőczy itt lenne, kivont karddal kergetné ki őket” – mondta. „Nem a Károlyi-szobor vörös festékkel való leöntése, hanem a parlament mellett hagyása veszélyes a társadalomra.” Horthyról azt artotta fontosnak elmondani, hogy uralma alatt az elcsatolt területek nagy része visszatért.

Hegedűs Tamás képviselő, aki a nyáron a szobor eltávolítását javasolta az Országgyűlés kulturális bizottságában, történelemórát tartott Károlyiról, amely azonban unalomba fulladt kissé – folytatja a cikkíró. – Hibáztatta Károlyit a hadsereg leszereléséért, szerinte a békeszerződés előtt lett volna esélyünk az elcsatolt területeket visszafoglalni, és ennek fényében tárgyalni a győztesekkel. Pozitívként a földosztást és a választójog kiterjesztését említette, de az előbbi szerinte teátrális volt, az utóbbiról viszont elfelejtett rosszat mondani, vagy nem is akart.

Ideje volt újra tűzbe hozni a hallgatóságot, Szegedi Csanád, a Jobbik EP-képviselője ezt meg is tette. A tömeg skandált: „Viktor, takarodj!”, „Hazaárulók!” (a Fideszre vonatkoztatva), és „Kossuth tér, visszatér!”

„Izraelnek a magyar Országgyűlésben több képviselője van, mint a Knesszetben” – mondta a továbbiakban Szegedi, utalva arra, hogy a parlament a múlt héten ratifikálta az EU és Izrael közötti társulási szerződést. Majd hozzátette: „ele-

ge van abból, hogy még mindig politikai foglyok vannak a börtönökben (A tömeg többször skandálta Budaházy nevét).”

NYILAS-MAGYARORSZÁG SZELLEMI ÁLLAPOTÁNAK KÉPE

A LEZSIDÓZOTT KÁROLYI

„A Jobbik – így Szegedi – a három választás után kiépítette hídfoállításait az európai parlamentben, az Országgyűlésben és az önkormányzatokban, a mostani tüntetés pedig jelzés: a párt visszatért az utcára. Bejelentette egyúttal, hogy 2011-től mozgalmat indítanak: száz helység neve székely rovásírással is olvasható lesz a települések határában. (A közelben álló Gonda László, egykori Kossuth téri, megjegyezte a körülötte állóknak: »Nem székely, hanem magyar, nem írás, hanem rovás, ezt még tanulnod kell, fiatal vagy.«) A javaslatot demonstrálandó, két »csendőrr kolléga« egy rovásírással táblát vitt fel a színpadra.”

„Volner János parlamenti képviselő, volt rendőr, a rendészeti törvényjavaslat veszélyeire hívta fel a figyelmet („Pintér irányítja a rendőrséget és a titkosszolgálatokat, közületek bárkit terroristának nevezhet, még a hálószerződéseket is bekamerázhatja”), majd jött a pártelnök. Beszédében a Fideszt olyan emberhez hasonlította, aki Horthynak öltözik, de Károlyiként dobog a szíve. Összességében momentán négy elborzasztó dolgot tapasztal: 1. Horthy bevonulása után 91 évvel Károlyi szobra áll a parlament mellett. 2. Legközelebb talán román rendőrökkel kell farkasszemet nézniük, ha az utcára mennek tüntetni. 3. A Fidesz elsikkasztotta az új Alkotmányt. 4. Az izraeli társulási szerződés ratifikálása. (Orbán Viktor egész nap nem volt a parlamentben, csak este, a szavazás pillanatában jött meg, és igennel szavazott. Na, ekkor hangzott fel a „Viktor, takarodj!”)

A tüntetés végén néhányan hurkot dobtak a Károlyi-szobor nyakára, és a

kötelet vagy nyolcan-tizen húzni kezdtek. Már-már úgy tűnt, ledöntik a szobrot, amikor a párt csendőrei és őrsere-

gük tagjai léptek oda, ledobták a hurkot, és vigyáztak a szoborra, nehogy baja esék. Tudják, a műemlékvédelmi törvény.

Krúdy Gyula a földosztó Károlyiról

„Sok éljenzés hallott valamikor Magyarországon, ahol nem fukarkodtak az éljennel a kortesek, ha némi haszonra volt kilátás. Jól megtanulták itt az éljenzést azok, aki abból éltek. De ez a tömeg, a szegény emberek serege volt. Ez tán soha nem éljenzett még, mert nem volt rá oka, sem pedig haszna belőle. Neki sohase mondtak a szónokok olyant, mint Károlyi. A legármányosabb hordópolitikus se merte azt ígérni a népnek, amit Károlyi most megvalósít...

Hogy emelkednek fel az arcok, a szívek, amikor Magyarország legnagyobb embere, Károlyi Mihály szól a néphez!

Történelmi csoda történt itt.

Magához tért a tetszhalott Magyarország!

Bibliai kép volt itt. Jární kezdtek a rokkantak, megszólaltak a némák, meggyógyultak a betegek, mint egykor Jézus áldására.

A tavasz napja pedig végtelenül ragyogott a kápolnai sík felett.”

Gyárfás Endre:

TRÉFA VOLT

Épp elhagytunk egy utcasarkot -
hűsítő csöndet szűrt az est -,
mikor a falról rámríkoltott
egy krétarajz: horogkereszt!
„Valami tascó firkálhatta -
útítársam legyintve szólt -,
csupán két szögletes vonalka...
és biztosan csak tréfa volt.”

Valóban! Hiszen semmiség az:
néhány vonás csak kis helyen.
De tréfa volna? Furcsa vígasz,
nem fogja fel az értelem.
E két vonalka nem is régen
egy fél világot birtokolt.
S ha van köztünk, ki feledékeny,
úgy vélné, az is tréfa volt.

Masírozott a had, csapódott
csizmája kövön, csontokon,
s a feldübörgő tankhadoszlop
átgázolt falun, városban,
ledőlt a ház, jajdult az utca,
port okádott és füstgomolyt...
De eloszlott a füst azóta,
az is lehet: csak tréfa volt.

A jelvény ott ágált magasan
- két szögletes vonal csupán -,
alatta, feregjárt barakkban
pofon, rúgás, korbács után
testvérem végignyúlt a földön,
s kívánta inkább a pokolt,
s vágyálma lett „a régi börtön”,
„a szép halál”... Csak tréfa volt?

Aztán a gáz... kinyílt a fürdő,
gyilkosok álltak sorfalat,
gyerekbőrből a lámpaernyő,
a nyaklánc gyöngyei: fogak!
S egy héja hang a rádióban
az Übermenschról szónokolt...
Két vonalka... No hagyjuk, jól van,
lehet, hogy mindez tréfa volt.

A rettegés, a hazug vádak,
szögesdrót, villanó szurony,
a gép, mely otthonokra támadt,
a csókban lappangó iszony,
költő a sárban, könyv a máglyán
- s törőd se volt, hogy megtorold!
Mauthausen, Auschwitz, tífuszbárny,
Lidice... mind csak tréfa volt?!

Ne hidd, hogy elég, ha a falról
elfordítod tekinteted!
Ki most horogkeresztet rajzol,
nem mind éretlen kisgyerek.
A két vonal kinyúl utánad,
körülhálóz, négy ága fojt...
S a gödör gúnyvisszhangja támad:
„Csak tréfa volt, csak tréfa volt.”

(Megjelent a *“Kaláka”* c. internetes szépirodalmi folyóirat 2009. aug.20-i számában.)

Az ellentüntetés

Még halványan látszik a lemosott festék nyoma Károlyi Mihály szobrán, Varga Imre hiteles alkotásán. A távolabb állók ezt nem látják, sok százan vannak jelen. Széles összefogás ez. A tömegben a liberális Bauer Tamástól a Demokratikus Chartához tartozó szocialista politikuskon keresztül a Zöldbal tagjain túl olyan munkásember is áll a tömegben, aki a trikóján büszkén viseli a Népköztársaság címerét, rajta a ragyogóan vörös ötágú csillaggal. A baj csak az, hogy a liberálisok és az úgynevezett szocialisták még mindig nem fogják fel, milyen súlyos a történelmi felelősségük a hazai szélsőjobboldal megerősödésében.

A napilapok hírt adtak a főszónokok, Feldmayer Péter Mazszihsz-elnök, Márton László író, Tamás Gáspár Miklós beszédeiről. A hangulat a szónoklatok alatt felforrósodik. Nyilvánosan talán soha el nem hangzott igazságok záporoznak. Olyan nyilvánvaló igazságok, hogy a megvezetett, megfélemlített, öncenzúrázott napi sajtó sem merte közölni.

Ezekről – mondja az egyik előadó –, finomkodva azt mondják, hogy szélsőjobbaldaliak, esetleg neonácik, vagy neonyilasok. Hát nem! Ezek egyszerűen fasiszták, egyszerűen nyilasok! – s hozzát teszi: még akkor is azok, ha a parlamenti mandátumukat lobogtatják! A tömeg hevesen megtapsolja. A szónok folytatja: ráadásul a jelenlegi Parlament elnöke pár hónappal ezelőtt kijelentette, Károlyi Mihály szobra négy év múlva már nem lesz

a helyén. Ilyen a helyzet Magyarországon. A tömeg még jobban megtapsolja.

A másik szónok arról szól részletesebben, hogy Károlyi éppen azért adta át a hatalmat 1919-ben, mert az Antant területvesztéssel járó diktátumát nem volt hajlandó aláírni. (A Vyx jegyzékről van szó.) Ezzel szemben a senki által meg nem választott, katonai erővel hatalomra jutott Horthy aláírta a Trianoni Szerződést. A Károlyi-szobrot minap meggyalázók csak a történelmi tényekkel nem törődnek, s éppen Károlyit teszik meg bűnbaknak. Nem izgatja őket az sem, hogy Horthy sokszázezer magyar ember haláláért felelős, nemcsak a pusztulásba küldött zsidókért.

S az is szóba kerül a harmadik szónok szájából, hogy Károlyi tényleg áruló volt. A saját osztályát árulta el, hogy a parasztságot felemelje. Elárulta azt a történelmi osztályt, amihez tartozott, és a parasztság oldalára állt, ezért üldözik ma is. A szónok szerint a köztársaságot nem a hatalmon lévő és nem az ellen-elit fogja megmenteni. A demokráciát csak a többség mentheti meg, csak ez állíthatja meg a szélsőjobbaldalt.

Az ellentüntetés végén már nagy a lelkesedés. A tömeg tapsával erősíti meg: még ha hatósági jóváhagyással jönnének is a Károlyi szobrot lerombolni, mi akkor is itt leszünk, hogy megvédjük.

Károlyi Mihály Kossuth-téri szobra az antifasiszta harc szimbólumává lett. F. P.

Károlyiról, más oldalról: részlet Csernok Attila „Legendák rabjai” c. könyvéből

Olyan előzmények után kapta meg Károlyi a miniszterelnöki megbízatást, hogy egy évvel korábban, 1917 végén álomvilágban élő meggondolatlan elődei (miniszterelnök Wekerle Sándor) és tétova uralkodója (IV. Károly) közösen elutasították az antant különbékére vonatkozó – az adott helyzetben számunkra nagyon kedvező – ajánlatát. Ez nem ábránd volt, Smuts tábornok és gróf Menndorf, a Monarchia egykori londoni nagykövete tárgyalásait Jeszenszky Géza történész mellett Bryan Cartledge is megerősíti. (Jeszenszky Géza: Trianon, az európai tragédia. Magyar Szemle, 2005, 5-6. szám. Bryan Cartledge: Trianon egy angol szemével. 2009, 59.) Az ajánlat számunkra szó szerint az utolsó utáni pilla-

natban érkezett. Amikor még volt, lett volna lehetőség a károkat mérsékelni, mert az antant 1917 végén szerette volna leválasztani a Monarchiát Németországról. Az antant ajánlata így hangzott: ha a Monarchia azonnal különbékét köt és önkormányzatot ad a nemzetiségeinek, garantálják a határait. Ez felülírhatta volna a cseheknek, románoknak tett korábbi antant-ígéreteket. Sajnálatos, hogy sem IV. Károly császár- király, sem Tisza István, sem Wekerle Sándor, sem a vezérkar, sőt a magyar képviselőház sem volt tudatában annak, hogy a Monarchia, benne a Magyar Királyság az összeomlás küszöbén áll. A „magyari urak” nem vették észre, hogy a felbomlásnál minden más megoldás, még egy szövetségi állam is

jobb. Nem ismerték fel, hogy mentőövet kaptak, mert a szövetségi állam az egyetlen lehetőség a Magyar Királyság megmentésére. Az már a sajátos magyar viszonyok jellemzője, hogy az egykori rendi hatalom késői hívei máig lázasan ke-

resik a bűnbakokat. Akikre rá lehet kenni Trianont. Károlyi Mihály az egyik kedvenc bűnbakjuk. (A másik a „zsido Kun Béla”). Az antant kezdeményezése – amelyet titkolt örömmel, ám kellő alázattal azonnal el kellett volna fogad-

ni – nem járt sikerrel. A gög, a legendás magyar felsőbbrendűség mítosza – mint korábban már annyiszor – ezúttal is legyűrte a józan ész parancsát.

Közösségi termelés a kapitalizmusban?

Magyarországi próbálkozások

A kapitalista rendszerváltás idején, a ke-rekasztal-tárgyalásokon, a baloldali civilszervezetek (pl. Baloldali Alternatíva Egyesülés, Münnich Ferenc Társaság) el-érték, hogy a Magyar Köztársaság Alkotmányában a közösségi termelési formák is védelmet kapjanak. Fél évvel később az MDF-SZDSZ paktum ezt kiradírozta.

A rendszerváltás során szétverték a jól működő, világhírű és exportképes termelőszövetkezeti rendszert és a világgpiacon versenyképes állami vállalatokat; a dolgozói tulajdonon alapuló munkásrésztvény-program pedig csak szűk körben terjedt el, és ma már alig létezik. A tőkés termelési viszonyok létrehozása érdekében semmi sem volt drága: a munkahelyek százezrei szűntek meg a mezőgazdaságban és az iparban. *Magyarországon a közösségi termelő rendszereket lényegében felszámolták.*

A közösségi próbálkozások azonban a kapitalizmusban sem szűnnek meg teljesen. Pl. Hollandiában szövetkezeti alapon folyik az agrártermékek értékesítése, az Egyesült Államokban munkások milliói dolgoznak olyan cégnél, ahol a részvények többsége az ott dolgozók kezében van, Spanyolországban egy szövetkezeti elveken felépülő vállalat, a Fagor az egyik legnagyobb ipari termelő, Izraelben a kibuc-mozgalomban próbáltak kommunisztikus elveket érvényesíteni. Nyilvánvaló, hogy ezek a próbálkozások a legtöbb esetben a kapitalista profitmótvum alapján állnak, legfeljebb belső viszonyaikban, a jövedelmek elosztásában képviselnek többé-kevésbé közösségi elveket. Hollandiában az országos értékesítési szövetkezetet profitorientált vállalkozók sokaságának közössége, Izraelben a kibucok szinte kivétel nélkül lényegében tőkés elveken működő vállalkozássá váltak. Ugyanez jellemzi a dán szövetkezeteket is.

A helyi közösségek kapitalizmusbeli összefogásának van azonban *egy másik vonulata, mely a Szociális Világforum mozgalomhoz kötődik.* Mexikóban a 90-es években fellázadt Chiapas tartományi indiánok ragaszkodtak a földközösséghez. A 2000-es évek elején, az akkori pénzügyi válság nyomán, Latin-Amerikában sorra-rendre új helyi kezdeménye-

zések születtek. A Szociális Világforum szülőhelyén, Porto Alegreben, mely Brazília egyik legnagyobb városa, kipróbálták a népszavazáson alapuló városi költségvetés módszerét. Argentínában a válság nyomán helyi öfenntartó termelési közösségek jöttek létre. Sokhelyütt – nem csak Argentínában –, helyi elszámolási pénzt hoztak létre, elsősorban a közösségi tevékenységek számontartására. Braziliában a földfoglaló parasztok mozgalma bizonyos értelemben saját közigazgatást és saját iskolahálózatot hozott létre.

E próbálkozások közül *sok elvázott, mert a tőkés vállalkozók tönkretették azt, amelyik sértette az érdekeiket.* Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a kapitalizmus az individualizmus társadalma, amely szétrombolja a közösségeket, atomizálja az egyéneket. A tőkének „rugalmas”, olcsó, mobil és nem ellenálló munkaerőre van szüksége. A kapitalizmus minden társadalmi szolidaritási formát meggyengít, az államok, kormányok ezt a legnagyobb tudatossággal segítik. Nem csupán a közösségi-szolidaritási termelési formákat nyomják el, hanem általában gyengítik a munkavállalói érdekérvényesítést, szétverik a szakszervezeti egységet, akadályozzák a nemzetközi szolidaritást.

Mégsem voltak hiábavalóak ezek a latin-amerikai kísérletek. A Szociális Világforum és a helyi kisközösségi összefogáson alapuló formák jelentős mértékben hozzájárultak a kontinens balratolódásához, az őslakos indiánok öntudatra ébredéséhez. S mindennek világméretű visszhangja, sőt hatása volt. Sokfelé követtek hasonló mintát.

Magyarországon is megjelentek ún. csereközösségek, egymás részére kölcsönösen szolgáltatásokat végző csoportok, sőt még a helyi pénz is (bár vállalkozók szervezésében); egyes üzletekben pedig jelen vannak – igaz, nem széleskörűen – a multiktól független kereskedelmi csatornákon érkező (fair trade) trópusi termékek. A hazai zöldmozgalmak közvetítésével egyetlen falu, Rozsály, GATS-mentes övezetté nyilvánította magát. Ez azt jelenti, hogy függetleníti magát a szolgáltatások nemzetközi áramlását liberalizáló nemzetközi szerződéstől, és a szolgál-

tatásokat – amennyire lehet – helyi erővel biztosítja. Mindez persze marginális jelenség szép hazánkban, nem teremt jelentős számú új munkahelyet.

Van egy mindezeknél is fontosabb, a helyi összefogáson alapuló jelenség: *falvainkban a szorító munkanélküliség nyomán sokfelé megjelentek a közösségi termelési és önszolgáltató csoportok.* Számuk ma már nem elhanyagolható. Néhány esetben az egész falu gazdálkodása ezen alapul, másfelé csak kiegészíti ezt, mint a helyi munkahelyteremtés, a szociálpolitika eszköze.

Valójában mi a szerepe a kapitalizmusban a helyi összefogáson alapuló közösségi termelésnek, a szövetkezeteknek, a munkástulajdonnak, a kisközösségi önelátást célul tűző próbálkozásoknak?

Az említett próbálkozásokban, különösen a termelő tevékenységek esetén, *igen erős a szervezett társadalmi önvédelem motívuma.* Megélhetést adhat ez a tevékenység azoknak, akik egyébként nagy nélkülözésben élnek. Kiegészítő élelmiszert, egyéb javakat, esetleg pénzbevételt biztosíthat a családoknak; s ami talán a legfontosabb, *viszsaadhatja az emberek hitét a társadalmi összefogás és szolidaritás eszméjében.* Mint Latin-Amerika példája mutatja, hosszabb távon a megszorítások, a folyamatos szociális leépülés, a kapitalista kizsákmányolás elleni társadalmi ellenállás (egyik) anyagi erejévé válhat.

Ám az is nyilvánvaló, hogy az ilyen típusú közösségi termelés *nem képes megváltoztatni a fennálló társadalmi viszonyok alapjegyét,* csak helyileg és részlegesen tudja korlátozni hatásukat. Mivel tartalmát tekintve túlmutat a kapitalizmuson, és helyi szinten korlátozza a tőkeérdek érvényesülését, ellenszélben kell működnie, esetenként ki van téve a konkrét piaci és hatósági támadásoknak is.

A Magyar Egyesült Baloldal (MEBAL) mozgalom egyik fő célkitűzésének az ilyen közösségi termelési formák támogatását választotta. *2009-ben megszervezte a közösségi termelők első országos értekezletét, most készíti elő a 2011 tavaszára tervezett másodikát.* A MEBAL „Balegyenes” nevű internetes rádiójában minden szerdán este 19 órakor

beszélgetés hangzik el a közösségi termelési formákat megvalósító falvak vezetőivel. A rádió hallgatásához az Internetről ingyen letölthető WINAMP program

szükséges; a rádió internetes címe: <http://balegyenesradio.mebal.eu/intro.html>

A Dialektika következő számaiban részletesebben hírt adunk a közösségi

termelési próbálkozásokról és tapasztalataikról.

Farkas Péter

Artner Annamária:

Az euró és a vörösiszap

„Műholdas radarfelvételekkel kimutatható, hogy évek óta süllyedt az ajkai vörösiszap-tározó gátja. A felvételeket az Európai Űrgyűnökség a katasztrófára való tekintettel ingyen bocsátotta a kutatók rendelkezésére.” – szól az MTI híre. A katasztrófa akkor következett be, amikor a gátra terhelődő nyomás meghaladta a gát ellenálló képességét. Ha évekkal ezelőtt nyilvánosan megvitatták volna az esetet, bizonyára sokan érveltek volna amellett, hogy a süllyedés nem okoz problémát, de abban talán a legtöbben egyetértettek volna, hogy a süllyedés a rendszer objektív folyamata, rejtett, de tudományosan megismerhető és felfedhető erők játéka, amivel foglalkozni kell.

Az euró az európai pénzügyi rendszer „gátja”: ez fogja keretbe a térség ellentmondásaitól terhes pénzügyeit, amikben rejtett, de tudományosan megismerhető és felfedhető erők játéka zajlik. Ezek az erők előbb-utóbb szükségszerűen felülmúlják a gát ellenálló képességét.

Nem volt ez máshogy soha, semmiikor a tőkés világ gazdaság történetében.

A történet a világgazdaság fejlődésének azzal a szakaszával kezdődik, amikor a nemzetközi kereskedelem és nyomában a nemzetközi pénzügyek meghatározó szerepre tettek szert a tőkés újratermelés folyamatában. Ez a szakasz a gépi nagyipar elterjedésével, a tőke kivétel megindulásával kezdődött a XIX. század második felében. A nemzetközi kapcsolatok fejlődéséhez szilárd, megbízható pénzre volt szükség. Az első ország, amely kimondta, hogy bankjegyei rögzített áron közvetlenül átválthatók aranyra, Anglia volt, még 1816-ban; csak jóval később követte Németország 1871-ben. Ekkortól az Anglia által vezetett világgazdaságba bekapcsolódni vágyó és tudó országok sora tért át az aranyalapra. (Nem mellékes tény, hogy India és Kína kimaradt ebből a körből, ők az ezüst alapú rendszert választották.)

Hamarosan kitűnt azonban, hogy az aranystandard-rendszer zsákja nem elég erős ahhoz, hogy kibírja a beledugott kaskasok viadalát. A menetrendszerűen érkező tőkés válságok sora hamar jelezte

a rendszer betegségét. 1886 és 1896 között az Egyesült Államokban heves politikai és mozgalmi támadások érték az aranyrendszert. Az ok: az arany ára ekortájt megnőtt, így mindennek, aminek értéke nem nőtt hasonló mértékben, csökkent az ára (a gabona ára például néhány év alatt a felére esett), a piacon maradáshoz a vállalkozóknak le kellett szorítani a béreket. Mindez teljesen ellehetetlenítette a farmerek és a bányászati vállalkozások helyzetét, valamint – a munkalehetőségek romlása miatt – a munkások életét is (jóllehet a fogyasztási cikkek egy része olcsóbbá vált). A kárvallottak a dollár aranyhoz kötésének megszüntetését akarták elérni. Velük szemben az aranyrendszert a pénzügyekben és a nemzetközi kereskedelemben érdekelt üzleti körök védelmezték. Az ő számukra az árszínvonal nem számított, annál inkább a pénzviszonyok stabilitása, ami mozgásterüknek és a pénzügyi és kereskedelmi ügyletekben realizálható profitjuknak a biztosító volt. A pattanásig feszült belpolitikai helyzetet végül a századvégi aranyláz nyomán felszökő aranykínálat és az aranyár ezt követő esése oldotta meg – átmenetileg. De a rendszert szétfeszítő mechanizmusok, nevezetesen a tőkés gazdaságon belüli súlyos érdekelletések tovább dolgoztak...

Ha egy külső meghatározottságú pénzhez kötik a hazai valutát, akkor ez utóbbinak az értéke a termelékenységtől vagy versenyképességtől függetlenül változik; azonkívül elvesz a lehetősége annak, hogy a nemzeti valuta árfolyamának megváltoztatásával (például leértékeléssel) a termelők igényeihez (költség-szintjéhez, termelékenységéhez stb.) igazítsák a nemzeti valuta értékét. A belföldi termelőket még csak meg lehet védeni – mondjuk, vámokkal –, de az exportőrök menthetetlenül elvesztik piacaikat, ha a világgazdasági árak jelentősen csökkennek. Ha pedig még vámemelésről sem lehet szó (mint korunk liberalizált világgazdaságában), akkor a belföldi termelők bevétele is csökken, kénytelenek leszorítani a béreket, az alkalmazottak számát, ron-

tani a munkakörülményeket stb. Mindez súlyos, és ellenintézkedések híján egyre súlyosbodó konfliktusokkal terheli a társadalmat, amelyeket egy ponton túl egyetlenegy kormány sem képes vállalni – ha másért nem, azért, mert választói elzavarják. (Rólad szól a mese...) Persze, lehet mondani, hogy hulljon a férgese, aki nem elég versenyképes, aki nem szorítja le eléggé a béreket, az essen ki a piacról – de az így keletkező konfliktusokkal tőkés keretekben egyre nehezebb lesz megbirkózni.

Ezek az ellentmondások végül szétfeszítették az aranystandard rendszert – a vörösiszap kiömlött. Am két világháború, valamint egy világgazdasági válság után ismét felmerült a valutáris kilengésektől megtisztított stabil pénzügyi rendszer igénye. Megszületett a Bretton Woods-i rendszer, amelyben már csak egy valuta, a dollár volt az aranyhoz rögzítve, a többi valuta ekörül a kulcsvaluta körül lebeghetett egy bizonyos sávban. Most már csak egy országnak kellett a stabil pénzügyi rendszer fennmaradásának terhét viselnie, az alkalmazkodásra készen állnia. Am a rendszer megszületése után alig több mint másfél évtizeddel a rendszer tarthatatlanná vált: az egyenlőtlen fejlődés és az USA „kényelmes” pozíciója következtében az amerikai versenyképesség csökkent, a kereskedelmi mérleg deficitbe fordult, és megindult a menekülés a dollártól (amelynek leértékelésétől lehetett tartani) a biztosabban értékálló arany felé. A britek például 3 milliárd dollár aranyra váltására jelentettek be igényt. Nem volt, és nincs anynyi arany, nemhogy az USA-ban, de a világon, amely a forgalom szükségleteihez igazodó dollármennyiségnek megfelelt volna. Nixon elnök 1971 augusztusában két dolog közül választhatott: megemeli az alapkamatot, visszavágják a kormányzati kiadásokat, visszafogják a béreket és a profitokat, vagyis recesszióba döntik az amerikai gazdaságot a dollárral szembeni bizalom visszaszerzése reményében, vagy felfüggesztik a dollár aranyra való beválthatóságát. Mint tudjuk, Nixon az utóbbit választotta. A ha-

zai politikai realitások győzelmet arattak a nemzetközi kötelezettségeknek, a nemzetközi üzleti köröknek való megfelelési vágy (és a mellette szóló érdekek) felett.

Az összegegyeztetetlen elemek összegegyeztetésének harmadik történelmi kísérlete az euró. Az euróövezet – hasonlóan az aranystandardhoz és a Bretton Woods-i rendszerhez – különböző fejlettségű és különbözőképpen fejlődő országokat fog egybe, mindig a gyengébbre hárítva a rendszer fenntartásának terheit. Teljesen mindegy, hogy időleges és kicsi, vagy régi keletű és nagy terhekről van-e szó. Hogy Görögországról, vagy Írországról beszélünk-e. A lényeg, hogy az alkalmazkodás kényszere mindig a rendszer gyenge szereplőinek oldalán jelenik meg. Így egyetlenegy kérdés marad: az alkalmazkodási teher mikor haladja meg az alkalmazkodásra kényszerített társadalmi csoportok és osztályok, illetve az általuk megbízott kormányok tűrőképességét.

A kapitalizmus a nemzeti piacok létrejötte által válhatott világrendszeré, és az erősödő integrációs tendenciák ellenére, elválaszthatatlan a nemzeti piacoktól. A tőke átlépi a nemzetgazdaságok határait, de ugyanakkor szüksége is van létükre. A kormányok kénytelenek ehhez az elmentmondásos rendszerhez igazodni (már amennyire módjukban áll), mozgásterüknek határt szabnak a társadalmi-politikai realitások. Az ellentétes érdekek növekvő nyomása alatt süllyed és repedezik az euró-gát – amint a „műholdas” felvétel világosan mutatja. Ezt a felvételt – eltérően az ajkai esettől – már a gátszakadás előtt érdemes „ingyenesen a kutatók rendelkezésére bocsátani.”

Kedves olvasóink!

A Dialektika kiadása növekvő anyagi nehézségekbe ütközik. Az Önök segítségével nélkül képtelenek leszünk lapunkat megjeleníteni! Kérjük, fizessék be elmaradt tagdíjukat (2500 Ft./év), illetve további adományaikkal támogassák a Dialektikát! OTP számlaszámunk itt a Dialektika utolsó oldalán megtalálható.

Népi Kína – kapitalista vagy szocialista?

(Bob Treasure cikke a „Guardian” c. ausztrál kommunista hetilapban)

Mióta a Kínai Népköztársaság behívta az országba a „bambuszfüggöny” mögé a külföldi tőkét, a legtöbb baloldali megfigyelő úgy vélekedik, hogy Kína feladta a szocialista elveket, és a neoliberalis piacgazdaság útját járja. A jobboldaliak újabb bizonyítékát látják a kínai fejlődésben annak, hogy „a szocializmus halott”. Az a tény azonban, hogy Kína gyors és sikeres választ adott a tőke globális pénzügyi válságára, a helyzet újragondolására kényszerítette a kételkedőket. A megjósolt bukás ellenére, Kína túlélte a válságot, és a gazdasági csoda folytatódik. Lehetséges, hogy ez a folyamat nem is annyira kapitalista, mint Nyugaton általában gondolják?

A legtöbb kapitalistabarát Kína-szakértő nem vesz tudomást arról, hogy a legutóbbi három évtized fellendülését az azt megelőző, kommunista irányú infrastrukturális fejlesztés alapozta meg. Amikor a Kommunista Párt Mao vezetésével megszerezte a hatalmat, a kínai gazdaság jószerével olyan volt, mint egy mozgásképtelen hadirokkant: ipar elsősorban a partvidéken létezett, külföldi tulajdonban volt, a profitot kivitték az országból. A népet szörnyű természeti katasztrófák sújtották, milliókat pusztított el az éhínség vagy az árvíz. A születésszabályozást nem ismerték, mindennapos volt a nem kívánt gyermekek adásvétele. Az egészségügyi ellátás és az oktatás a jómódú osztályok kiváltsága volt, a távoli mezőgazdasági körzetekben nem létezett. Az infláció elérte az 1000 százalékot.

Az új szocialista állam mindenekelőtt megszervezte az alapvető egészségügyi ellátást. Ennek nyomán a lakosság 1949-ben 400-500 millióra becsült létszáma 1953 végéig 583 millióra nőtt, majd ez a szám az 1990-es évekre megkétszereződött. Az írni-olvasni tudás, amely 1949-ben vidéken 5 százalékos volt, az 1960-as évekre általánossá lett, hála a lakosság valamennyi életkori szintjén rendelkezésre álló falusi iskoláknak. A forradalmi lelkesedés és tömeges szervezőmunka révén hatalmas öntözési és villamosítási munkák folytak, biztosítva a lakosság alapvető élelmiszerellátását. Országszerte nehézipari beruházások indultak: az első 5 éves terv a széntermelés, a cement- és a szerszám-gépgyártás megkétszerezését, az olajtermelés megháromszorozását, az acélkibocsátás megnégyszerezését irányozta elő. (Nemzetközi összehasonlításban persze ez még mindig kevés volt: az acélgyártás pl. 5,3 millió tonnát tett ki, szemben

Nagy-Britannia 20 millió, az USA 100 millió tonnáival.)

Ideológiai fordulat

Mao halála után éles ideológiai harc kezdődött a pártban az ún. „négyek bandája” vezette „keményvonalasok” és a „mérsékelték” között. Utóbbiak felülvizsgálták Mao elképzeléseit a „Nagy Ugrásról” – okkal. A kínai forradalom kezdetől fogva el volt szigetelve a világ többi részétől. Nem Kína hibája volt ez, hanem az USA és az OECD-országok politikájának következménye. Amikor kirobbant a vita a Szovjetunióval, és a Hruscsov-kormányzat nem volt hajlandó megosztani a szocialista blokk műszaki eredményeit Kínával, a kínai gazdasági fejlődés semmi másra nem támaszkodhatott többé, mint a hazai forrásokra. Jelentős eredmények születtek így is, de a kínai nép nem várhatott nemzedékeken át a modernizációval. Teng Hsziao Pingnek és híveinek szembe kellett nézniük azzal a problémával, hogy miként lehetséges – ha egyáltalán lehetséges – egy paraszti gazdaság átvezetése a modern iparral felszerelt szocializmusba az ipari kapitalizmus szakszának átugrásával. Hála a néphatalom előző tevékenységének, megvolt a képzett munkaerő és ipari kapacitás ahhoz, hogy a legújabb technológiák alkalmazásával hozzákezdjenek a termelékenység megjavításához, és növeljék a beruházásokhoz szükséges megtakarításokat. 1979-ben a kínai nép képes volt GDP-je 32 százalékát megtakarítani – ami akkoriban az egyik legmagasabb megtakarítási rátája volt a világnak.

Meglovagolni a tigrist

1979-ben, Teng eszméinek hatására, számottevő változások történtek: a parasztnak megengedték, hogy többletterméket elcseréljék a piacokon (az állam árpolitikája a termelés növelésére ösztönzött), a nyugati tőkés számára pedig lehetővé tették a beruházásokat négy kiválasztott partvidéki övezetben. Később a belső területeken is lazítottak a tőkés beruházások feltételein, és törekvő kínaiak, akiket felbuzdított a „meggazdagodni dicsőség” jelszó, saját tulajdonú vállalkozásokba kezdtek. Növekedésnek indult a hazai burzoázia. A 2000-es évek elején a kínai milliósok száma már felülmúlta Ausztrália egész lakosságát. Megkezdődött a falusi kollektívák és kommunák felbomlása, szélesebb rés támadt a terjeszkedő földtulajdonos burzoázia és az államtól földet bérlő kisparasztok között. A közvetlen külföldi beruházás az 1983-as 636 millió dollárról 2004-ig 616 milliárdra nőtt.

A folytatás ismeretes. Megindult és mindmáig tart a GDP 10 százalékos körüli éves növekedése. Ám a kínai vezetés tigris hátra ült, és a vadállat bármelyik pillanatban felfalhatja. Vajon a kínai vezetők nem vetnek számot a veszéllyel? Vagy inkább abban bíznak, hogy urai maradhatnak a helyzetnek? Teng a reformokat mindig a kínai szocializmus sajátos útjának nevezte; az öt követő pártvezetők ugyanezt vallották, és vallják mindmáig. Lehetséges, hogy igazuk van? Vizsgáljuk meg közelebbről a kérdést.

A lenini NEP folytatása?

Az elmúlt harminc év alatt a kínai állam egyetlen pillanatra sem adta fel a gazdaság kulcspozícióit: a mezőgazdasági árrendszer szabályozását, a nehézipart, az energiaipart, a közlekedést és szállítást, a külkereskedelmet, a pénzügyeknek az állami bankok útján való ellenőrzését. Lenin is ezt a politikát folytatta a NEP idején. Továbbá: állami tulajdonban maradt az egész ipar több mint 50 százaléka, és jelentős érdekeltségei vannak az államnak a vegyes és a magánvállalatoknál. A közvetlen állami beavatkozás révén vált lehetővé Kína számára, hogy a pénzügyi világválságra gyorsabban és hatásosabban válaszoljon, mint bármelyik OECD-ország. Mivel az export kockázatos volt, az állam nagyarányú infrastrukturális beruházásokat kezdett a belső területek nyugati zónáiban, ahol ezekre égetően szükség volt (utakat, vasutakat, iskolákat, kórházakat, lakásokat épített stb.) Emelkedett a munkások fizetése, azonnal növelve a közvetlen hazai keresletet. Ami a pénzügyi politikát illeti: az állami tulajdonú, állami garanciákkal működő bankok teljes mértékben az állami politikát szolgálják. Az utóbbi években az állami vállalatok terjeszkedését és korszerűsítését finanszírozták; ezek az állítólag alacsony hatásfokú cégek felvásárolták a bukásra álló nagyvállalatokat, és minden ellenkező nyugati előrejelzés ellenére, 2009-10-ben 65,8 százalékkal (196 milliárd dollárral) magasabb profitot értek el a globális összeomlás előttinél(!). Végül is a világválság éveiben Kínában megszilárdult, korszerűsödött és terjeszkedett a társadalmi szektor, az állami vállalatok visszaszereztek részesedésüket a kínai GDP-ben, és többnyire vezető szerepet játszanak az ország gazdaságában. Jelenleg több állami vállalat tengerentúli beruházásokat hajt végre, és előnyöket húz a nyugati társaságoknak a válság alatti értékcsökkenéséből.

2007-ben Kína azt tervezte, hogy 2020-ig 13 000 km. vasútvonalat épít nagysebességű (300 km/h-nál gyorsabb) vonatok számára. A globális pénzügyi válság miatt a megvalósítás évét előre-

hozták 2012-re. A Világbank úgy jellemezte ezt a tervet, mint „az eddigi hasonló tervek közül a világban a legnagyobbat”. Külön erre a célra Csangcsunban egy 9000 m² alapterületű gyárat építettek fel, ahol különleges vasúti kocsikat állítanak elő a legkorszerűbb, 21. századi technológiával.

Számos példa szemléltetheti, hogy a külföldi tőke befogadása távolról sem az ország kiárusításával azonos. Idézünk egyet. Pár évvel ezelőtt az amerikai General Motors 50 százalékos részesedést vásárolt egy sanghaji autógyárban, olcsó kocsik és mini teherautók gyártására. A vegyesvállalat tavaly több mint 1 millió autót adott el Kínában. A GM azonban hazai veszteségei miatt kénytelen volt részesedése 1 százalékát eladni, hogy gyorsan készpénzhez jusson. Ma a kínai fél ellenőrzi a korszerű, ígéretes jövőjű nagyvállalatot.

Kína nem fukarkodik sem az idővel, sem a pénzzel, ha a korszerű technikák importjéről és alkalmazásáról van szó. Virágzik az országban az oktatásügy, a beruházások tekintélyes részét fordítják kutatásra. (A Telco Huawei nevű telekommunikációs cég pl. éves beruházásainak 10 százalékát erre költi.) Nagy valószínűséggel állítható, hogy Kína hamarosan megelőzi Japánt és Koreát a telekommunikációs szektorban. Máris vezető szerepet játszik az alternatív energiafajták fejlesztésében és bevezetésében, a világ leghatékonyabb akkumulátorainak és elemeinek gyártásában.

A fejlődés ára

Ennek a lenyűgöző fejlődésnek azonban nem csekély ára van. Visszatért az osztálytársadalom a maga összes következményeivel: nő a bűnözés, a korrupció, az időszyak és a regionális munkanélküliség (bár hiány van szakképzett munkaerőben). Lépten-nyomon felbukkan az individualizmus, az „édes élet” szörnyű fekélyei: egyszerűen szívzserítő látni, hogyan majmolják a kínai fiatalok amerikai példaképeiket cinizmusukkal és feltűnősködő öltözékükkel, nyomaik is elveszítve egykori szerénységüknek és önzetlenségüknek. A gyors városiasodás messze maga mögött hagyta az ország nyugati övezeteit, ugyanolyan zsúfoltságot hozott a közlekedésben, légszennyezést, üvegházhatást és pszichózt, mint Nyugaton.

Mégis: az „autoritáriusnak” és „bürokratikusnak” címkézett kínai kormányzati rendszer gyorsabban és demokratikusabban cselekszik a legliberálisabb kormányoknál, ha olyan rendkívüli helyzetek adódnak, mint a természeti katasztrófák, vagy a ki-kirobbanó népi tiltakozások az apparátusokban észlelhető kor-

rupció és egyéb tűrhetetlen fejlődésbeli vadhajtások ellen stb. A Népköztársaság, úgy tűnik, érzékenyebben és hatékonyabban reagál a falusi társadalomból a városiba való átmenetre, mint eddig bármely más felemelkedő ipari hatalom (pl. Nagy-Britannia, az USA, vagy Japán, melyek mindegyike háborúhoz és hódításokhoz folyamodott a problémák áthidalására).

Mint „globális játékos”, Kína korlátokat szabott az USA előnyomulásának (Ázsiában legalábbis), ipari méretei pedig (jelenleg övé a világ második legnagyobb gazdasága) és bőséges dollártartalékai olyan világgazdasági pozíciót biztosítanak számára, hogy döntései meghatározóak, kiszabadulhat-e az USA – és ha igen, hogyan – a maga krónikus adósságválságából.

A Népköztársaság teljesítette kötelezettségeit a szocialista országok iránt. Kereskedelme Kubával egyenesen bővült a jelenlegi évi 3 milliárd dollárra (vagyis Kína a második legnagyobb kereskedelmi partnerévé lett Kubának Venezuela után) a kölcsönös előnyök alapján: Kuba közlekedése 1000 buszt és számos mozdonyt kapott, cserébe cukorért, nikkelért és más nyersanyagokért. A venezuelai olaj biztos piacra talált Kínában, a két ország közti kereskedelem értéke évi 8 milliárd dollár. Kínai beruházások történtek más haladó latin-amerikai országokban is (Brazíliában, Bolíviában), és haladó afrikai országokban. A kínai és az amerikai beruházások között az a nagy különbség, hogy a kínaiak általában társadalmilag hasznosak, a nyugatiak viszont jobbra koncessziók, gyorsan kiaknázható bányák, dekadens kulturális fogyasztási cikkek (pornó, videojátékok). A múltbeli konfliktusok ellenére, Vietnammal már abból is haszna származott, hogy egy lendületben lévő „tigris” a szomszédja: többek közt ennek köszönheti jelentős növekedését, bár ez nagyobb állami felügyelet mellett történik, mint Kínában.

Néhány szó befejezésül

A folyamatos gazdasági sikerek jelzik, hogy a kínai tapasztalat legalábbis nagyon sokrétű. A folyamat különböző mind a szokásos kapitalista ciklustól, mind a közelmúlt szocialista tapasztalataitól. A gyakran megjósolt összeomlás nem következett be, és ez zavarba ejti a nyugati szakértőket, akik mohó várakozással lesik az oldalvonalak mellől az óhajtott bukást.

Annyi mindenesetre világos, hogy a KNK „vegyes” gazdaságpolitikát folytat, bizonyos fokig hasonlót ahhoz, ami sok nyugati országban folyt válságidőkben, vagy a felvilágosult szociáldemok-

rácia kormányzásakor. A legfőbb különbség a két modell között az, hogy Kínában a forradalom kivetette az uralkodó osztályt a hatalomból, és fenntartja a KP politikai szerepét – a pártét, amelynek tagsága, vagy legalábbis annak tekintélyes része, támogatja a szocialista irányú fejlődést. Válsághelyzetben a kínai állam vélhetőleg a jövőben is megteheti azt, amit megtett Sanhszi tartományban: újraállamosítja az ipart.

A kínai pártvezetés nemegyszer hangsúlyozta elkötelezettségét egy olyan eljövendő társadalom mellett, ahol a munka sokkal inkább alkotó tevékenység, mint a pusztá létfenntartás eszköze, az elosztás pedig az összesség javát szolgálja. Meglehet, túlságosan is hittünk a nyugati elemzőknek, noha számtalanszor megbizonyították már, hogy képtelenek akár olyan jelenségek előrejelzésére, mint a globális pénzügyi válság. Aj Ping, a KKP küldötte a kommunista pártok Új-Delhi-ben megtartott tavalyi nemzetközi kongresszusán, a következőket mondta a kínai kommunisták irányvonaláról: „Némelyik párt, amelynek fogyatékosak az ismeretei a kínai fejlődés nemzeti feltételeiről, úgy gondolja, Kína feladta a marxizmust, és létért a szocialista ösvényről. Némelyek egyenesen »autoritárius kapitalizmusnak« nevezik a kínai rendszert. De ezek a vádak nem igazak. A KKP mindig iránymutató ideológiának tekintette a marxizmust, és arra törekedett, hogy a kínai feltételekre alkalmazza a marxi alapelveket, megkeresse a szocialista építés új útját. A KKP vezetői nemzedékeken át egybegyűjtötték az egész párt bölcsességét és más országok tapasztalatait, és kiépítették a szocialista elmélet kínai viszonyokhoz igazodó rendszerét. Ezen a felfedező úton a KKP-nak, mint uralkodó pártnak, tanulnia kellett az emberi civilizáció kiváló teljesítményeiből, beleértve azokat az eszközöket és irányítási rendszereket is, amelyek képesek viszsztatúkrözni a modern társadalmi termelés törvényeit. Ez azonban nem azt jelenti, mintha áttértünk volna a kapitalizmus útjára. Ellenkezőleg: az a célunk, hogy javítsuk, megszilárdítsuk és továbbfejlesszük a szocializmust. A kínai kommunisták lankadatlan kutatómunkája, sikereik egy erősebb Kína felépítésében nemcsak a marxizmus gazdagításához járulhatnak hozzá, hanem bátoríthatják és inspirálhatják a világ kommunistáinak ragaszkodását a szocializmushoz. Ez pedig, úgy vélem, jelentős hozzájárulás lesz a nemzetközi szocialista mozgalom ügyéhez.”

A szerkesztő megjegyzése:

Különböző vélemények élnek egymás mellett a marxista irodalomban Kína vi-

harosan gyors gazdasági fejlődésének hosszú távú társadalmi hatásairól. Az itt közölt érdekes írás többirányú elemzést nyújt, és bár az ellentmondásokat sem rejti véka alá, összességében optimistán értékeli a szocialista végkifejlet lehetőségét. Magunk inkább azt a nézetet osztjuk, hogy a szocialista és kapitalista módszerek elegyítése jelentős eredményeket hozott a gyors növekedésben, a technikai felzárkózásban, az abszolút szegénység felszámolásában, de a tulajdonviszonyokban már olyan mélyreható átalaku-

lás ment végbe, amely a társadalom gondolkodásmódját jelentősen átalakítja, s ez az eljövendő fejlődési irányt kérdésessé teszi. Egyes források szerint a magánvállalatok szerepe nagyobb a fenti írás becslésénél. A Kínai Kommunista Párt tagságának ma már a harmada kapitalista vállalkozó, a jövedelmi különbségek a világon a legnagyobbak között vannak. A kockázat tehát jelentős. Ez utóbbiról közölni szándékozunk lapunk következő számában Artner Annamária írását.

Bob Herbert:

Ölni és meghalni

2007 tavaszán amerikai katonák megkezdtek 15 hónapos szolgálatukat Kelet-Afganisztánban, a Korengal-völgyben. Egy „Restrepo” című, egész estét betöltő film dokumentálja a katonák tapasztalatait, érzékelteti, hogyan élnek, lélegeznek, gyilkolnak és pusztulnak el – mindent olyan intenzív közelképekben, amelyekről csak annyit mondhatunk, hogy dermesztőek.

Amikor a fiúk – sokan közülük elvselhetetlenül fiatalok – megjelennek a komor, hegyes, ritkán lakott tájon, reakciójuk a megilletődés és a rettegés kombinációjának látszik. Egyikük szerint a lelke megsúgta, hogy itt fog meghalni. Egy másik eltűnődött: „Mit akarunk mi itt?”

A filmet, amely az idén megnyerte az amerikai dokumentumfilmek nagydíját, Sebastian Junger rendezte – aki a „Tökéletes vihart” („The Perfect Storm”) írta az 1990-es években –, és Tim Hetherington brit operatőr fényképezte.

A veteránok napján nyilvános interjút készítettem szép számú közönség előtt Jungerral a John F. Kennedy könyvtárban; megemlítette, mennyire tájékozatlanok a katonák a háborút illetően. Úgy vélték, az ő dolguk egyszerűen annyi, hogy harcoljanak.

Döbbenetes ebben a filmben az örökös veszély, a katonákra kényszerített képtelen helyzet és küldetésük örjítő kétértelműsége. Szennyben, elszigeteltségben és állandó félelemben éltek, amelyet csaknem mindig leplezniük kellett. És nem kapott értelmes választ az a katona, aki megkérdezte, milyen céllal vannak itt. Akár a szelet is kérdezhetné volna.

Itt van például a harcoló alakulat parancsnoka, Dan Kearney százados, amint a filmben a közeli falu szakállas öregeihez beszél:

„Tudják, öt vagy tíz év múlva aszfaltburkolatú útja lesz a Korengal völgynek, és több pénzt kereshetünk, maguk gazdagabbak és erősebbek lesznek. Ami-

re azonban szükségem van, maguknak csatlakozniuk kell a kormányhoz, tudják, hogy biztonságot nyújtsanak nekünk – vagy segítsenek nekünk, hogy mi nyújtsunk biztonságot maguknak –, és elárastjuk ezt az egész helyet pénzzel, projektekkal, egészségügygel és mindennel.”

Valóban ez lett volna a cél? A völgy megszállásának végső célja? És ha igen, valóban volt ennek valami köze az Al Kaida 2001. szeptember 11-i támadásaihoz?

Együtt érzünk a katonákkal, akiket a kétértelműségnek ebbe a gödrébe löktek. Látjuk, hogyan működnek összehangoltan, bátran és higgadtan az ellenségés tűz alatt, és látjuk, amint megrokkant és elvesztett bajtársaikat siratják. Látjuk őket, amint harag nélkül verekszenek egymással, hogy kitöltsék az unalom hosszú, idegtépő óráit, vagy vadul táncolnak kedvenc dalaikra.

Restrepo egy hitvány előretolt állás neve, amelyet a katonák építettek, majd barátjukról, Juan Restrepo őrzetőről neveztek el, egy húszéves medikusról, akit a völgybe érkezésük után nem sokkal agyonlőttek.

Abban a környezetben, ahol a legfőbb cél a szembenálló legyilkolása és a legyilkoltatás elkerülése, a pszichológiai károsodás nagyobb, mint a civilek nagy többsége gondolná. Egy Anderson nevű katona mondta Jungernek: „Csak négy hónapja vagyok itt, és el sem tudom hinni, mennyire összezavarodtam már. Elmentem a tanácsadóhoz, megkérdezte, cigarettázom-e. Mondtam, hogy nem, mire ő azt mondta: Nos, gondolkodhat arról, hogy elkezdje.”

Misha Pemble-Belkin, akit a társai Mogyoróvajnak (Peanut Butter) hívtak, aztán csak Vajnak, szelíden elbeszélte, hogyan próbálta megmenteni súlyosan sebesült bajtársát. „Az arcán látni lehetett, hogy haldoklik. Kezdtél kísértetsze-

rűnek látszani. A szemei besüllyedtek a fejébe, körülöttük megbarnult a bőre. És folyton azt ismételte, hogy szédül, aludni akar.“

Pemble-Belkin káromkodott, amikor megpróbálta elmagyarázni, milyen nehéz volt végignéznie, hogyan hal meg karjai között a barátja. A filmben elmondja azt is, hogyan titkolta családja elől az élmé-

nyeit. „Restrepót pár nappal a mamám születésnapja előtt ölték meg, így magamba kellett szívnom, amikor felhívtam a mamámat a születésnapján és színeszkednem kellett, mintha minden oké lett volna, és azt mondanom, mama, boldog születésnapot. Igen, igazán jól vagyok itt. Minden rendben van.“

A film befejezésétől írott szavak közlik

a vásznon: „2009 végén az USA katonái megkezdték a visszavonulást a Korengal völgyből.“

(Forrás: http://www.nytimes.com/2010/11/13/opinion/2010_november_12. Fordította Szende György.)

Árvizek és vízlépcsők

A közelmúltban egy árvízi helyzettel foglalkozó (a Haladó Erők Fóruma által szervezett. *A szerk.*) tudományos tanácskozáson egy idős, aranydiplomás mérnök arról beszélt, hogy az árvíz az emberi szakszerűtlenség következtében válik igazi katasztrófává. Amikor például látta a TV-ben, hogyan magasítják homokzsákokkal a gátat, nem akart hinni a szemének. A műanyag homokzsákok ugyanis a nedvesség hatására elcsúsznak egymáson. Ámde hagyományos homokzsákok esetén is átszakadt volna a gát, mivel a homokzsákokat szakszerűtlenül dobálták le, „ahogy esik, úgy puffan” módszerrel, mivel nem akadt közöttük olyan szakember, aki tudta volna, hogyan kell gátat magasítani.

A Horthy-rendszer idején világhírű árvízvédelmi, vízgazdálkodási, vízépitő mérnökök éltek az országban, akikről Amerikából is kértek szakvéleményt; hasonló volt a szakmai színvonal a Kádár-rendszer idején is. A helyzet a rendszerváltáskor változott meg, amikor a Nagymarosi Vízlépcső visszabontása után a vízügyi szakembereket kezdték úgy kezelni, mintha leprások lennének. A jól képzett szakemberek ekkor külföldre távoztak, az egyetemeken pedig a szakképzés leépült, mivel alig akad hallgató, aki ilyen közutálatnak kitett szakmát választ. Így azután a Bős-Nagymaros pro-

Freudenau nevű külvárosában megépítette a vízlépcső ausztriai változatát, amint a kép mutatja:

A háttérben Bécs belvárosa látható - a duzzasztómű olyan közel van a város központjához, mintha Budapesten a Lágymányosi-híd helyén építenék fel egy hasonló vízlépcsőt. A képről az is kivehető, hogy a Belvárosban a megszo-
kothoz képest most sem áll magasabban a víz. A duzzasztó fő funkciója ugyanis a víz visszatartása, hogy a vízszint aszály idején se süllyedjen le annyira, hogy korlátozni kelljen a hajóforgalmat és a vízfogyasztást. Ha pedig árhullám közeledik, megfelelő vízmennyiség továbbengedésével napokkal korábban leaszttják a vizet, helyet adva a közeledő víztömegnek: így az nem árasztja el minden évben a rakpartokat, a villamossíneket és a közlekedési útvonalakat, amint az Budapesten lenni szokott.

Ausztriában az árvízvédelemben és a kár elhárításban jelentős szerepet kapnak az összehangoltan működtetett duzzasztóművek: ezek normális körülmények esetén víztározókként működnek, amelyekben cserélődik a víz, és a minősége nem romlik, nem posványosodik úgy, mint Magyarországon az árvízi vésztározókban, ahonnan az árvíz levonulása után tonnaszámra kell összegyűjteni a haltemeket. Egy esetleges ipari szennyeződéskor pedig legalább az iszapos üledék fennakad az első vízlépcsőn, és onnan könnyebb eltávolítani.

Ausztriában a beruházás megkezdése előtt népszavazást tartottak, és a lakosság a tisztább víz, a biztonságosabb árvízvédelem és az olcsóbb villanyáram reményében 72%-os elsöprő többséggel megszavazta a létesítményt.

Magyarországon a nagymarosi vízlépcsőt és vízerőművet Dunaszaurusz néven emlegették. Ami némileg túlzás, mert méretüket és az erőmű teljesítményét tekintve, ezek úgy aránylanak a világ legnagyobb hasonló létesítményeihez, mint egy kutyaöl az Esztergomi Bazilikához.

Bár a vízlépcsőhöz tartozó villamos erőmű teljesítménye nem túl jelentős, az azért korántsem közömbös, hogy ezt a villamos energiát ma Magyarországon gázmotorokkal állítják elő, évenként kb. 250 millió köbméter import földgáz el-
égetésével.

Érdemes szót ejteni egy másik hazai vízlépcsőről is, amely megépült ugyan, de a környezetvédők tiltakozása miatt nem lépett üzembe. Ez pedig a Dunakiliti Duzzasztómű és Vízlépcső, amelynek a képe itt látható.

Ez lett volna a szlovák-magyar határ magyar oldalán az a bizonyos „vízcsap”, amellyel szabályozni lehetett volna, hogy mennyi víz kerüljön a régi Duna-mederbe, és mennyi víz menjen tovább a Bős-Gabcsikóvó erőmű felé. Mivel a vízlépcsőt nem helyezték üzembe, a szlovákok a saját területükön, Dunacsúnynál megépítettek egy másik duzzasztóművet, és ezzel a Duna vízmegosztásának szabályozása átkerült szlovák területre. Így azután alkudozások tárgya, hogy mennyi víz engednek át hozzánk a régi Duna-meder vízpótlására, ahol néha túl sok a víz, máskor meg túl kevés. Az eredmény a régi Duna-medre, a Kis-Duna-ág, és a Szigetköz ökológiai károsodása.

Csak ismételni tudjuk, hogy nem egyedül a gyereket öntöttük ki a fürdővízzel együtt, de utánuk dobtuk a fürdőkádat is.

Dr. Héjjas István
okl. gépészmérnök, irányítástechnikai szakmérnök

jekttel nemcsak a gyereket öntöttük ki a fürdővízzel együtt, de utánuk dobtuk a fürdőkádat is.

A nagymarosi vízlépcső visszabontása után az osztrák vállalkozó a megmaradt szerkezeti elemek, vízturbinák és műszaki berendezések felhasználásával Bécs

NAGYÍTÓ

Újra az amerikai nyomorról

A „*The New York Times*” drámai riportot közöl Wallingfordból, egy korábban jómódú kisvárosból. A Master's Manna élelemelosztó- és szükségkonyhánál elmondták, hogy nem csupán a munkanélküliek, hanem a részmunkaidősök is sokan elvesztették lakásukat. A program vezetője közölte: „vannak akik a múltban adományozók voltak, és most segítséget keresve jönnek az ajtónkhoz.” A városka parkjában manapság gyermekes családok is élnek a gépkocsijukban. A cikk szerint az USA-ban több ember – 46,3 millió – nyomorog most, többben mint bármikor, amióta a kormány pontos nyilvántartást vezet. *Közel 15 millió amerikai veszítette el a munkáját, és az elárverezésre kerülő otthonok száma az idén várhatóan meghaladja az egymilliót. A férfiak és nők milliói minden reggel az üres zsebek és az üres éléskamrák zord valóságára ébrednek. A politikusok fel sem fogják a probléma nagyságát, ezért olyan szálanymosan alkalmatlanok a politikai megoldások – írja a cikk szerzője, Bob Herbert. (2010. 09.25. <http://www.nytimes.com>)*

A víz privatizációja ellen

Olaszországban a Berlusconi-kormány 2009-ben fogadtatta el a Parlamentben a vízművek kötelező privatizációjáról szóló törvényt. A Szociális Fórum Mozgalom olasz szervezetei népszavazást kezdeményeztek a vízművek magánosítása ellen, 1,4 millió aláírást gyűjtöttek. A referendum kezdeményezői szerint a víz a közjavak egyike, a hozzáférés joga mindenkit megillet, nem függhet a piac törvényeitől. A népszavazásra előreláthatóan 2011 tavaszán kerül sor. (<http://rome.wantedineurope.com/news>)

Csubajsz „őszintesége”

Anatolij Csubajsz a kilencvenes években miniszterelnök-helyettesként, majd pénzügyminiszterként irányította a „vadprivatizációt”, amelynek során néhány tucat addig vagyontalan személy (és ő maga is) pár év alatt multimilliárdos oligarcha lett. A privatizációról ezt nyilatkozta: „Oroszországban a privatizáció 1997-ig egyáltalán nem gazdasági folyamat volt, hanem egyik legfőbb feladatunkat, a kommunizmus megállítását szolgálta. Tudtuk, hogy minden eladott gyár szög a kommunizmus koporsójában. Drága vagy olcsó, ingyenes vagy megfizetett – huszadrangú kérdés, huszadrangú. Elsőrendű kérdés egy van: minden Oroszországban megjelenő magántulajdon visszafordíthatatlansága.” A hírt közreadó „*Forum.msk.ru*” kommunista hírportál kiemeli, hogy a privatizáció során 70 ezer gyár megsemmisült,

s azóta a lakosság lélekszáma egymillióval csökkent. Hozzáteszi: Csubajsz „nem a mítikus kommunizmusnak, hanem a szovjet emberek millióinak a koporsójába verte a szöveget”. (*Pjotr Krile cikke, 2010. 05. 31. <http://forum-msk.org/>*)

Államosítások és nehézségek Venezuelában

A sikeres parlamenti választások után Chávez elnök rendeletben államosította az ország legnagyobb acélvállalatát, a Sidetur hat gyárát, valamint az ameri-

kai Owens-Illinois üvegyipari társaság leányvállalatát (utóbbit a környezetszennyezésre és a dolgozók kizsákmányolására hivatkozva). Eddig 3 millió hektár földet vettek köztulajdonba. Ugyanakkor Venezuela gazdasági nehézségekkel küzd. Jórészt a világválság hatására, a GDP 2009 közepe és 2010 közepe között 1%-kal csökkent, az infláció 30%-os, áramhiány mutatkozik. (*Index/MTI 2010. 11. 1. alapján.*)

A MARX KÁROLY TÁRSASÁG KÖZLEMÉNYEI

* *A Marx Károly Társaság központi fórumán 2010. szeptember 17-én Farkas Péter tartott előadást „A kapitalizmus és a jelenlegi válság: még meddig?” címmel. Október 15-én Benyik Mátyásnak, az ATTAC-Magyarország elnökének előadása hangzott el: „Milyen társadalmat akarnak a világméretű civilmozgalmak?”; illusztrációul az előadó bemutatta az ez évi isztambuli Európai Szociális Fórumról készült videofilmet. November 19-én Szász Gábor főiskolai tanár „Nanotechnológia – kinek a szolgálatában?” címmel tartott nagy érdeklődéssel kísért beszámolót korunk döntő fontosságú tudományos és technikai vívmányáról, és főleg annak társadalmi következményeiről. Az előadás szövegét a *Dialektika* következő számában szándékozunk közzélni. Társaságunk központi fórumát minden hónap harmadik péntekén 16 órakor tartjuk, legközelebb december 17-én. Egyben évbúcsúztató koccintást tartunk.*

* *A Marx Károly Társaság vezetősége október 16-i ülésén a belpolitikai helyzetet és Társaságunk lehetőségeit elemezte. Döntés született arról, hogy a befizetők ezentúl postán kapják a *Dialektikát*, kivéve ott, ahol a helyi terjesztés jól működik. November 13-i ülésén a vezető-*

ség az MKT 2011. évi, március elejére tervezett vezetőségválasztó közgyűlését készítette elő. A vezetőség legközelebb 2011 februárjában ül össze.

* *A Május Elseje Társaság Munkásmozgalmi Klubja minden hónap első keddjén tartja az MKT által is támogatott összejeveleteit a Zsigmond téri helyiségben. Október 5-én Dr. Kende Péter jogász és közíró „Fidesz-forradalom 2010., avagy Orbán brumaire-i csínyje?” címmel tartott előadást. November 2-án Morva Tamásnak, az MKT vezetőségi tagjának előadása hangzott el „Az EU válsága – a kapitalizmus szárnyalása” címmel. Lapzártánk után, december 7-én Kende János történész beszélt a magyar munkásmozgalom mának szóló tanulságairól.*

* *A Haladó Erők Fóruma vízhasznosítás-mezőgazdaság-környezet témájú sorozata keretében októberben Dr. Németh Tamás akadémikus, az MTA főtitkára, „Mi lesz veled, termőföld?” címmel tartott előadást. Novemberben Völgyesi István hidrogeológus hazánk vízvagyonáról és ivóvízkészletéről szolt. December 7-én Nacsá János beszélt az ökológia szerepéről a fenntartható fejlődésben.*

Dialektika

A Marx Károly Társaság időszaki lapja

Felelős kiadó: a Társaság elnöke
Szerkesztőség: 1067 Bp. Eötvös u. 2.
Tel.: 342-1068
Szerkeszti: a Szerkesztőbizottság
OTP számla: 11711041-20859590

Nytsz.: 75/763/1997
Internet: <http://dialektika.extra.hu>
Felelős szerkesztő: dr. Rozsnyai Ervin
Nyomás: Vasas-Köz Kft. Budapest